

LAWO
CLASSICS

*Johannes
Midelfart Rivertz
(1902-88)*

Johannes Midelfart Rivertz (1902-88) er en meget spesiell tonekunstner i den norske musikkhistorien. Av yrke var han jurist, og han endte sin karriere som lagdommer. Men i sitt hjerte var han musikkentusiast og komponist, og såpass særpreget at han i 1945 ble medlem av Norsk Komponistforening på grunnlag av flere av verkene som er innspilt på denne CD-en. Han skulle også komme til å få stor betydning for utviklingen av musikklivet i hovedstaden, bl.a. som medlem av styret i Oslofilharmonien og som en av pådriverne i opprettelsen av en permanent opera i Oslo, noe som ble en realitet i 1958.

Johannes Midelfart Rivertz ble født i Oslo og gikk sine første skoleår i hovedstaden. I 1911 flyttet i-

midlertid familien til Vadsø i Finnmark, hvor hans far ble amtsmann (fylkesmann). Her fikk han som gutt etablert sin nordnorske dialekt, som han senere kunne slå over i når situasjonen lå til rette for det. Men Rivertz hadde også andre og sterke bånd til Nord-Norge. Slektsgården hvor hans far ble født, lå i Korgen i Nordland, og dette skulle bli et populært sommersted. Her ligger også Rivertz-familiens gravsted, og da Johannes M. Rivertz gikk bort i 1988, var det naturlig at han ble stedt til hvile her.

Musikken kom inn i hans liv på et tidlig stadium. Hans far var jurist, etter oppholdet i Finnmark ble han hoyesterettsdommer, men han var også en meget dyktig pianist og vel bevandret i musikkteori. Av ham fikk Johannes sine første klavertimer og ble også innført i verkenes teoretiske sider. Moren – Maria Midelfart fra Trondheim – hadde studert sang, og med sin sopran fremførte hun et bredt repertoar av romanser med sin ektemann ved klaveret. I det hele tatt stod musikken på første plass hos Rivertz-familien. Faren var også i en periode dirigent for Cæciliaforeningens kor i Oslo.

I 1920 tok Johannes M. Rivertz artium i Trondheim, og i 1925 fullførte han juridikum i Oslo. Deretter oppholdt han seg ni år i Kristiansund som dommerfullmektig og advokat. Men byen på Nordvestlandet hadde et meget rikt musikkliv som han deltok flittig i, også som musikkritiker. I 1934 bar det imidlertid tilbake til Oslo, han var nå blitt hoyesteretsadvokat, og på 1930-tallet hadde han flere stillinger i Justisdepartementet og i statsapparatet. I

*Johannes
Midelfart Rivertz
(1902-88)*

1939 ble han konstituert som sjef for Den Norske Industribank, og der var han til 1946, da han ble lagdommer i Eidsivating lagmannsrett.

Rivertz begynte tidlig å komponere, men det ble mest øvelser som ikke er bevart. Fra 1929 stammer et notat som sier litt om det han da var opptatt av: "Jeg spiller selvfølgelig en del om dagen og da fremdeles mest Schumann, dessuten har jeg holdt litt på med den moderate moderne musikk og kommet på at grunprinsippet i den moderne harmonilære er stemmeføringen i forskjellige tonearter (...) De enkleste eksempler på dette finner man i Debussys tidligste ting hvor han opererer med sammenstillinger av parallelitonearter."

Men det var først under annen verdenskrig at Rivertz for alvor konsentrerte seg om å skrive musikk. Deler av musikklivet var isolert, men huskonsertene rundt omkring skulle bli et pustehull for både utevere og publikum. Rivertz begynte å studere teori og komposisjon hos Bjarne Brustad, en av våre fremste fiolinslister og en velskolert komponist med bred kjennskap til mye av det som røpte seg innenfor den moderne musikken. Brustad støttet og oppmunret Rivertz, og Rivertz' første opus ble tilegnet ham: *Jappusdanser*. Den ellers så strenge Pauline Hall, som skrev i Dagbladet, var meget begeistret over denne tredelede dansesuiten: "Fra den reflekterende innledningen arbeider komponisten seg fram til den ypperlig formede sistedelen som forener umiddelbarhet med teknisk målbevissthet. En aner norske rytmener bak disse dansene (en aner til og med et

humoristisk lite ekko av "Fola blakken" i kamuflert utgave), men de hemmer aldri komponistens fri utnytting av de motivene han arbeider med. Dansene vitner om våken rytmesans og krever den også av tolkeren."

Stykken er komponert i en hovedsakelig tostemmig stil, og pianistinnen Amalie Christie skrev begeistret i *Urd* i 1946 at "den er samtidig følsom og robust, myk og overgiven i sine groteske innfall (...) Det beste er at musikken har indre logikk. Vi folger nødvendigheten av spenning og avspenning, vi forstår og medopplever alle svingninger."

Rivertz' største komposisjon er *Spill og Dans*, opus 2. Den er tydelig inspirert av det folkemusikalske og av hardingelemusikken. Utgangspunktet er det kjente maleriet med samme navn av Halfdan Egedius. Her ser vi spillemannen sittende i front i mørket, bare hans ansikt er opplyst, og i bakgrunnen skimter vi dansende piker. Rivertz utførte i 1944 programkommentarer til det tresatsige verket. Her noen utdrag:

I 1ste sats's hoveddel "Allegro molto e gioco" er det bildets bakgrunn, danserytmene som beversker musikken. Jentene tumer seg i dansen friske og glade, snart innsimigrende, snart spokende, snart ville og overgivne, men midt i virvelen bryter mellompartiet inn, et "Meno mosso" fullt av vemon og ulmende lidenskap. Man merker ennå danserytmene, men spillemannen drømmer seg inn i sin egen verden, – så kommer han til seg selv igjen.

I 2nen sats hører man til å begynne med ennå gjenlyden av den kvintklimpringen som avsluttet 1ste sats. I hovedsatsen "Poco andante" er den en lyrisk stemming nærmest med karakteren av en sull. Tø melodiske linjer slinger seg stadig videre, snart er det den ene, snart den annen som mest fanget interessen, men den lyse stemming varer ikke lenger. I mellomsatsen "Un poco più mosso" begynner ubygget å melde seg. Synene kommer og river ham med seg. Mens hele 1ste sats og først del av 2nden sats stort sett beberes av de gamle kirketonene, den doriske og særlig den lydiske som minner sterkt om hardingfølens farger, brukes her en frygisk tonerekke med stor sekst, en tonerekke som det i seg selv er noe visst ubygdelig og tragisk over.

3dje sats, "Allegro molto e agitato", er helt igjennom en besettelse, først eggende og opphissende, så voldsom og toylessos. Mellomsatsen "Meno mosso" kommer som en fortvilet og ubemmet klage, en bred melodisk linje, rytmisk og tonalt i konflikt med en ostinat bassbevegelse på fire toner i venstre hånd. Satsen er her tostemmig, seinere trestemmig. (I hele verket, for øvrig som er gjennomført polyfont, er for det meste den firstemnige sats benyttet.) Det kommer voldsomme utbrudd, og klagens stiger som om det ikke eksisterer annet for ham enn hans egen smerte, men det ubonnhorlige basso ostinato går skjebnebestemt og uforanderlig videre. (...) I reprisen som er noe forkortet, kommer synene tilbake, først vase og visjonare i et kort "Un poco più mosso", så griper besettelsen ham helt igjen, og villere og villere rives han med til alt styrter i øegrunden.

Rivertz tilegnet *Spill og Dans* til pianisten Robert Riefling, som hadde uroppført stykket under krigen. 1. juni 1945 fant den offentlige uroppførelsen sted

i Oslo med Riefling ved klaveret, men man fikk virkelig ørene opp for verket i den høyprofilede musikkukken som fant sted i hovedstaden samme høst, hvor den "skjulte" musikken fra krigsårene ble presentert. Den 5. oktober var det romanser og klaverstykker som stod på programmet, og *Spill og Dans* vakte stor oppsikt og fremstod som et hovedverk under konserten. Olav Gurvins omtale i Verdens Gang oppsummerer på et vis synspunktene til flere av hans kritikerkolleger:

I sin komposisjonsteknikk forandrer Rivertz i dette verket kjente skalatyper og oppnår derved frapperende virkninger. Han oppnår også på den måten en mer fremtredende originalitet enn komposisjonen i realiteten har. For klar en av stoffet (i) disse forandringerne, så virker det atskillig mer alminnelig. Likevel er suitten så personlig preget og godt laget med en helt glimrende klaversats at det må regnes som en av de betydelige tilvekster til vår klaverlitteratur.

Noen tiår senere satte Kjell Bækkelund *Spill og Dans* på programmet, og han var av samme oppfatning: "Et av norsk klaverlitteraturs mest betydningsfulle verker", uttalte han til Verdens Gang.

Tre Folkeviser, opus 3, ble også fremført i oktober 1945 og godt mottatt. Her er det tale om direkte arbeidslær av kjente folketoner, noe mange norske musikere (med Grieg som den mest kjente) hadde gjort tidligere, og av den grunn var det litt av et risikoforetag. Men selv Pauline Hall gledet seg over det hun kalte "hallingkastene" i "Pål sine høner", og Rivertz klarer å krydre arrangementene med en raffi-

nert moderne harmonikk, gjennomsiktig i satstypen og med et polyfont preg.

Nordlandsk Folkvisa ble funnet i Rivertz' etterlatte papirer, og intet tyder på at stykket har vært offentlig fremført tidligere. Her har Rivertz laget en serie variasjoner over visen, som presenteres enstemmig, med ulike harmoniske fargelegginger gjennom det hele. Og han greier på samme tid å utvikle en harmonikk som strekker seg fra noe ganske dissonerende til det tidløse, med overtoner av gamle kirketonearter.

Vugesang til Jappus er en enkel "bånlåt" komponert til sønnen Jakob Andreas, mens *Vals til Annemor* har et elegant dansant preg, skrevet til datteren med samme navn, og fullført av komponisten Ragnar Søderlind.

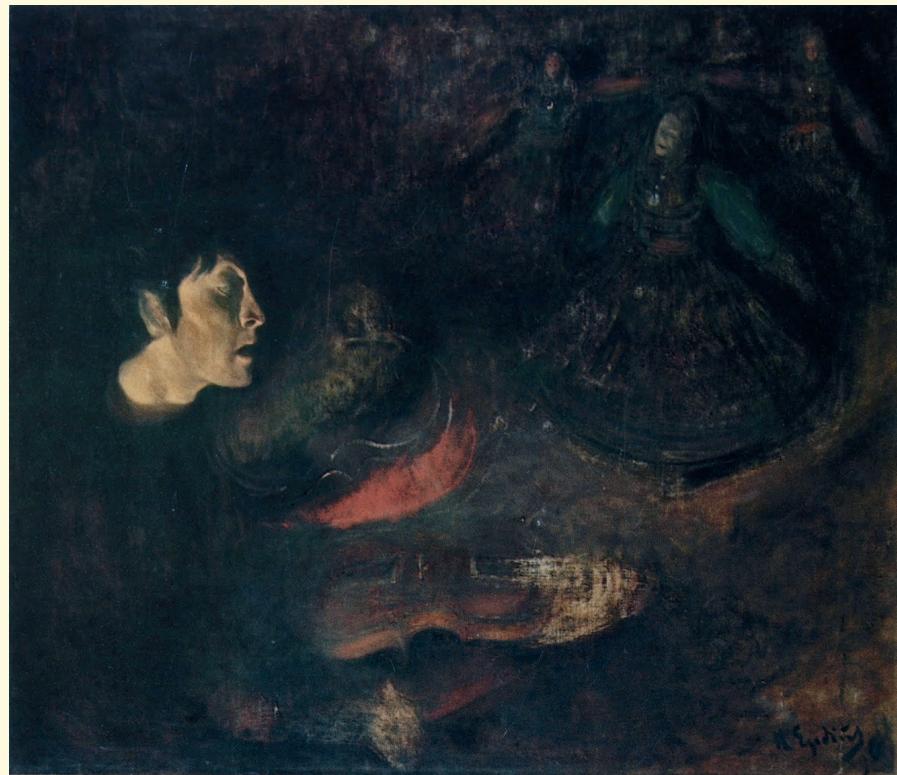
Johannes Midelfart Rivertz har ingen stor produksjon å vise til. I tillegg til klaverstykkene finnes det noen sanger og skisser til ufullførte komposisjoner. Men hans stil er særpreget og personlig. Som med mange av hans kolleger i samme generasjon skulle også hans musikk delvis gå i glemmeboken. Takket være pianisten Rune Alvers innsats og interesse har imidlertid Rivertz' originale klaverkomposisjoner igjen kommet frem i lyset. Verkene er ofte å finne på hans programmer, og for første gang noensinne foreligger her en komplett innspilling av Rivertz' samlede klaverproduksjon.

I tillegg til komponeringen er Rivertz' navn i norsk musikkliv ikke minst knyttet til hans virke som organisator. Som sin far var han styremedlem

i Filharmonisk Selskap, i dag Oslofilharmonien, i årene 1945–47. Han var i tillegg medlem i Filharmoniens råd i perioden 1949–1963, og rådets ordfører i syv av disse årene. Hans innsats for operasaken i Norge må ikke minst understrekkes. Rivertz var medlem av Den Norske Operas styre og i mange år formann i Operafondet. Han gjorde også en stor innsats for sine komponistkolleger bl.a. som viseførman i styret til Norsk Komponistforening i årene 1956–63. Rivertz var i 20 år ordfører i opphavorganisasjonen TONOs representantskap, og formann i TONOs kontrollkomité.

Jus, paragrafer og musikk. Rivertz behersket det hele, men det er åpenbart at fritiden i stor utstrekning gikk med til å pleie musikkens kunst i alle dens fasetter. Han ble tildelt Kongens fortjenstmedalje i gull.

(C) Lorentz Reitan (2013)

Halfdan Egedius: "Spill og dans", 1896.
Foto: Jacques Lathion © The National Museum, Oslo.

The composer had a close relationship with his daughter, Annemor, and son, Jakob Andreas (Jørgen). Here Annemor on her father's lap while improvising at the piano. (Photo: 1946)

Johannes Midelfart Rivertz (1902-1988) is a very special composer in the history of Norwegian classical music. A barrister by profession, he ended his career as an appellate judge. But at heart he was a music enthusiast and composer sufficiently distinguished to be granted membership in the Norwegian Society of Composers in 1945 on the basis of a number of works heard on this recording. He also came to have an immense influence on the development of musical life in the capital city, among other things, as a member of the board of the Oslo Philharmonic Orchestra, and as one of the driving forces behind the establishment of a permanent opera company in Oslo, which became a reality in 1958.

Johannes Midelfart Rivertz was born in Oslo and began elementary school there. In 1911, his family moved to Vadsø in Finnmark, where his father served as county governor. It was here he acquired his Northern Norwegian dialect, which later he would switch over to in appropriate situations. But Rivertz also had other strong bonds to Northern Norway. The ancestral farm in Korgen, Nordland, was his father's birthplace and a popular summer home. Here, too, were the family graves, and when Johannes M. Rivertz passed away in 1988, he was, as one might expect, laid to rest here.

He was introduced to music at an early age. His father was a barrister, and, following the years in Finnmark, a Supreme Court justice, but he was also an accomplished pianist well versed in music theory.

Johannes received his first piano lessons from his father, who introduced him to the theoretical aspects of the works. His mother—Maria Midelfart from Trondheim—had studied voice, and as a soprano she performed a wide-ranging repertoire of classical song to her husband's piano accompaniment. His father also directed the Cæcilia Society Chorus in Oslo for a time. All in all, music was top priority in the Rivertz household.

In 1920, Johannes M. Rivertz took his A-levels in Trondheim, and he completed his law degree in Oslo in 1925. Subsequently, he served for nine years as deputy judge and barrister in Kristiansund. The town on Norway's northwestern coast had a rich musical life in which he regularly participated, including as music critic. But in 1934, he headed back to Oslo, having become a barrister at the Supreme Court, and during the 1930s he held a number of positions at the Ministry of Justice and in government administration. He served as acting director of the Norwegian Industrial Bank from 1939-1946, at which time he became appellate judge at the Eidsivating Court of Appeal.

Rivertz began composing early, for the most part exercises that have not been preserved. A note written in 1929 tells us something about what occupied him at the time: "Of course I play some during the day, still mostly Schumann. In addition, I have continued to work on moderately modern music and have realized that voicings in different

keys are the basic principle of modern harmony [...] The simplest examples of this can be found in Debussy's earliest things in which he operates with juxtapositions of parallel keys."

It was during the Second World War, however, that Rivertz concentrated seriously on composing. Various aspects of musical life were put on hold, but the house concerts around the city came to provide breathing room for performers and audiences alike. Rivertz began studying theory and composition with Bjarne Brustad, one of Norway's leading violin soloists and a well-trained composer who knew a great deal about modern classical music. Brustad supported and encouraged Rivertz, and Rivertz's first opus, *Jappsdanser*, was dedicated to him. Pauline Hall, *Dagbladet*'s otherwise stern music critic, was extremely enthusiastic about this three-part dance suite: "From the contemplative introduction, the composer works his way forward to the marvelously formed last part, which combines immediateness and technical purposefulness. One senses Norwegian rhythms behind these dances (one senses even a humorous little echo of 'Fola blakken' in a camouflaged version), but they never inhibit the composer from freely utilising the motifs with which he is working. The dances bear witness to a keen sense of rhythm and demand the same of the interpreter."

The pieces are composed mainly in a two-voice style, and the pianist Amalie Christie wrote enthusiastically in *Urd* in 1946 that "it is simultaneously

sensitive and robust, soft and unrestrained in its grotesque whims [...] best of all, there is an inner logic to the music. We follow the necessity of the building tension and its release; we understand and experience all the fluctuations."

Rivertz's greatest composition is *Spill og Dans, opus 2*. It is clearly inspired by traditional music and the Hardanger fiddle. Its point of departure is the familiar painting of the same title by Halfdan Egedius. Here we see the fiddler sitting in the foreground in the darkness, only his face illuminated, and in the background we glimpse young women dancing. In 1944, Rivertz formulated programme notes to his three-movement work. Here a few excerpts:

In the main section of the 1st movement, 'Allegro molto e giocoso', it is the painting's background, the dance rhythms, that dominate the music. The young women frolic gaily in the dance, sometimes seductively, sometimes impishly, and then again wildly and unrestrained, but in the midst of all the whirling the middle part commences, a 'Meno mosso' filled with melancholy and smouldering passion. One is mindful of the dance rhythms, but the fiddler drifts into his own dream world – before coming once more to his senses.

In the 2nd movement, one still hears in the beginning a tinkling echo of the fifths with which the 1st movement ended. In the main section, 'Poco andante', it assumes a lyrical mood rather like a lullaby. Two entwined melodic lines wend their way forward, now the one, then the other seizing our attention, but the bright mood does not last long.

Johannes Midelfart Rivertz on the terrace of 'Fiskerkjær'.
(Photo: 1970)

'Fiskerkjær' is situated idyllically near the fjord on Nesøya island in Åsker. The architect, Magnus Paulsson collaborated with the composer's wife, Berit Arremor, who was an interior designer. (Photo: 1970)

In the middle part, 'Un poco piu mosso', an ominous tone begins to emerge. The apparitions come and sweep him away. While the entire 1st movement and the first part of the 2nd movement are dominated by the old church modes, the Dorian and especially the Lydian, which is highly reminiscent of the timbre of the Hardanger fiddle, a Phrygian scale with a major sixth is used here, a scale in which there is something inherently ominous and tragic.

The 3rd movement, 'Allegro molto e agitato' is the manifestation of a possessed condition through and through, first enticing and stimulating, then violent and unbridled. The middle part, 'Meno mosso', comes as a desperate and uninhibited lament, a broad melodic line, rhythmic and tonal, in conflict with an ostinato bass movement of four notes in the left hand. Here the movement is two-voiced, later three-voiced. (Thoroughly polyphonic works generally use the four-voiced movement.) There are violent outbursts, and the lament intensifies as though nothing exists for him other than his own pain, but the inexorable basso ostinato continues on, unchanging, as though decreed by fate [...] In the repeat, which is somewhat abbreviated, the apparitions reappear, first vaguely and dreamily in a short 'Un poco piu mosso', and then once again he is completely possessed and becomes wilder and wilder, until everything plunges into the abyss.

Rivertz dedicated *Spill og Dans* to pianist Robert Riefling, who had premiered the piece during the war. The official premiere in Oslo was on 1 June 1945, with Riefling at the piano, but it was in the autumn that the work found willing ears, at the

high-profile music week held in the capital city to present the "concealed" music from the war years. On 5 October the programme consisted of classical songs and piano pieces, and *Spill og Dans* attracted considerable attention and emerged as a major work during the concert. Olav Gurvin's review in *Verdens Gang* sums up in a way the views of his music critic colleagues:

In his compositional technique, Rivertz changes familiar types of scales in this work, realizing thereby striking effects. In this way, he also achieves a more conspicuous originality than the composition actually possesses. For if you strip it of these changes, it seems a good deal more ordinary. Yet the suite bears the personal stamp of the composer and is so well wrought with a brilliant piano score that it must be regarded as one of the most outstanding additions to our piano literature.

Some decades later, Kjell Bækkelund added *Spill og Dans* to his concert repertoire, and he expressed the same opinion in an interview with *Verdens Gang*: "One of the most outstanding works of Norwegian piano literature."

Tre Folkeviser, opus 3, was also performed in October, 1945, and was well received. Here we are talking about direct arrangements of familiar folk tunes, something that many Norwegian musicians (Grieg being the most well known) had done earlier, and for this reason there was a certain element of risk. But Pauline Hall was delighted with what she called "the Halling kicks" in "Pål sine høner", and, she con-

tinued, "Rivertz manages to spice up the arrangements with refined modern harmony, transparent in movement type and distinctly polyphonic."

Nordlandsk Folkevise was found among Rivertz's papers, and there is nothing to indicate that the piece ever has been publicly performed. Here Rivertz has written a series of variations on the song, which is presented in a single melodic line, together with various harmonic colourings throughout the piece. And he manages at the same time to develop a harmony that extends from the rather dissonant to the timeless, with overtones of old church modes.

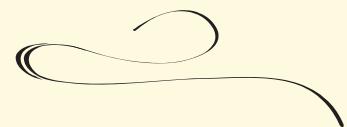
Vuggesang til Jappus is an unassuming lullaby composed for his son, Jakob Andreas, while *Vals til Annemor* has the character of an elegant informal dance. It was composed for his daughter of the same name and completed by composer Ragnar Söderlind.

Johannes Midelfart Rivertz did not leave behind a large body of work. In addition to the piano pieces, there are some songs and sketches of uncompleted compositions. Yet his style is markedly personal. Like many of his colleagues of the same generation, his music was, in part, destined for obscurity. Thanks to pianist Rune Alver's interest and efforts, however, Rivertz's original piano compositions are once again beginning to receive attention. The pieces are often found in his concert programmes, and here for the first time ever we have a complete recording of the composer's collected piano works.

In addition to his compositions, Rivertz's reputation in Norway's musical life is largely linked to his organizational activities. Like his father, he was a member of the board of the Philharmonic Society, today the Oslo Philharmonic Orchestra, from 1945–1947. Moreover, he served as a member of the board of the Philharmonic council from 1949–1963, for seven years as chairman of the board. Likewise, his efforts to establish an opera in Norway must be specifically underscored. Rivertz was a member of the board of the Norwegian National Opera, and for many years chairman of the Norwegian Opera Foundation. Furthermore, he worked tirelessly on behalf of his composer colleagues while serving from 1956–1963 as vice-chairman of the board of the Norwegian Society of Composers. For 20 years, Rivertz was chairman of the board of representatives of the music copyright organization TONO, and chairman of TONO's control committee.

Law, legal documents, music. Rivertz mastered it all, but it is evident that to a great extent his free time was devoted to cultivating the art of music in all its many facets. He was awarded the King's Medal of Merit in Gold.

(C) Lorentz Reitan (2013)

Rune Alver outside the house of Johannes Midelfart Rivertz.
(Foto: 2012)

Rune Alver

Rune Alver debuterte som pianist som 20-åring. Han er født i Bergen og utdannet ved Bergen Musikkonservatorium og Norges musikhøgskole i Oslo, hvor han tok instrumental diplomesamen i 1986. Han studerte to år i Paris med Vlado Perlemuter og har deltatt på flere internasjonale mesterkurs.

Rune Alver har bidratt ved flere internasjonale festspill. Han har også medvirket i programmer i NRK fjernsyn og radio samt i den franske radiokanalen France Musique.

Rune Alver virker som solist og kammermusiker med omfattende konsertvirksomhet og har nylig holdt konserter i Tyskland, Frankrike, Russland, Kina og Sør-Afrika.

Om Johannes M. Rivertz' musikk sier Rune Alver:
Det er ei glede å fordjupa seg i klavermusikken til Johannes M. Rivertz. Her møter eg ein kresen komponist med høge kvalitetskrav. Verka har ein indre logisk struktur samstundes som dei er fôrfriskande spontane. På organisk vis

slår det universelle følge med det personlege. Denne heller sjeldne syntesen får meg stundom til å tenkja på musikken til den danske komponisten Carl Nielsen. Det gler meg å kunna medverka til at musikken til Johannes M. Rivertz blir løfta fram att i lyset.

Rune Alver made his debut as pianist at the age of twenty. He was born in Bergen and educated at Bergen Music Conservatory and the Norwegian Academy of Music, where he received his diploma in 1986. He studied for two years with Vlado Perlemuter in Paris, and he has participated in international master classes.

Rune Alver has performed at a number of international music festivals and participated in productions of Norwegian Television and Radio (NRK), as well as of the French radio station France Musique. Rune Alver is active as soloist and chamber musician and maintains a rigorous concert schedule, with recent performances in Germany, France, Russia, China, and South Africa.

Rune Alver speaking about Johannes M. Rivertz's music: *It is a joy to immerse oneself in the piano music of Johannes M. Rivertz, a discerning composer with high standards of excellence. His works have an inner logical structure and, at the same time, a refreshing spontaneity, organically fusing the universal with the personal. This somewhat unique synthesis occasionally reminds me of the Danish composer, Carl Nielsen. I am delighted to be able to help introduce the music of Johannes M. Rivertz to a wider audience.*

